



NORGES HØYESTERETT

Den 26. juni 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-01355-A, (sak nr. 2015/270), straffesak, anke over dom,

A (advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Kaia Strandjord)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Arntzen:** Saken gjelder utmåling av straff for overtredelse av straffeloven § 193 annet ledd om utnyttelse av psykisk sykdom til seksuell omgang, § 224 første ledd bokstav a om utnyttelse av sårbar situasjon til prostitusjon og § 342 første ledd bokstav c om brudd på besøksforbud.
- (2) Ved tiltalebeslutning utferdiget av statsadvokaten 12. august 2013 ble A, født --- 1959, satt under tiltale for overtredelse av:

"I Straffeloven § 193 annet ledd

for å ha skaffet seg eller en annen seksuell omgang ved å utnytte noens psykiske lidelse.

Grunnlag:

I perioden 15. juni 2011 til 18. mars 2012 i X, Y og på andre steder, skaffet han seg ved flere anledninger seksuell omgang, herunder samleie, med B ved å utnytte hennes psykiske lidelse, blant annet ved at han:

- **Ved to anledninger natt til 15. juni 2011 på Y og/eller andre steder hadde samleie med henne inne i en bil.**

- I perioden 28. september 2011 til 2. oktober 2011 hadde samleie med henne.
- Ved en anledning den 18. mars 2012 i en bil ved Z hadde han seksuell omgang med henne, herunder samleie, til tross for at hun ikke ønsket det.
- Ved en anledning den 9. mars 2012 hjemme på bopel hos siktede på Æ onanerte han i påsyn av B og gjennomførte deretter et samleie med henne til tross for at hun ikke ønsket det.
- Ved en anledning den 29. november 2011 på Ø og/eller andre steder hadde han samleie med henne uten at hun ønsket det.

II Straffeloven § 224 første ledd bokstav a

for ved misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig adferd å ha utnyttet en person til prostitusjon eller andre seksuelle formål eller å ha forledet en person til å la seg bruke til dette formål.

Grunnlag:

Mandag 28. november 2011 og/eller forut for dette i ---veien 00 i Y og/eller andre steder, utnyttet han Bs sårbare situasjon til prostitusjon ved at han først opprettet en profil på nettstedet tagged.com hvor B ble gitt brukernavnet 'hottieone' og gjennom dette nettstedet organiserte salg av hennes seksuelle tjenester. Han transporterte henne til og fra kunder og mottok utbytte av hennes prostitusjon, herunder blant annet ved at han ved:

- en anledning onsdag den 30. november 2011 inngikk en avtale om salg av Bs seksuelle tjenester til C mot vederlag. Han sørget for å frakte B til C, samt at B måtte levere fra seg deler av vederlaget fra salget til ham.

B var i en sårbar situasjon fordi hun var psykisk syk og i et undermaktsforhold til han.

III Straffeloven § 342 første ledd bokstav c

for å ha krenket forbud etter straffeprosesslovens §§ 222 a eller 222 b.

Grunnlag:

I tidsperioden søndag 12. juni 2011 og til mars 2012 på Y og andre steder, kontaktet han B ved gjentatte anledninger til tross for at han var ilagt besøksforbud overfor henne ved beslutning av 5. mai 2011 og 13. juni 2012."

- (3) Tiltalebeslutningen er gjengitt slik den lød i lagmannsretten etter rettelser foretatt av møtende aktor under hovedforhandlingen i tingretten.
- (4) Ved Sør-Trøndelag tingretts dom 31. januar 2014 ble A dømt i samsvar med tiltalen til fengsel i fem år og ni måneder. Han ble i tillegg idømt oppreisningserstatning til fornærmede på 300 000 kroner.
- (5) A anket dommen til Frostating lagmannsrett. Lagmannsretten avsa 14. november 2014 dom, som for straffekravets vedkommende hadde slik domsslutning:

"A, født --- 1959, dømmes for overtredelse av straffeloven § 193 annet ledd, § 224 første ledd bokstav a og § 342 første ledd bokstav c, jf straffeloven § 62, til en straff av fengsel i 4 – fire – år og 8 – åtte – måneder med et fradrag på 22 – tjueto – dager for utholdt varetekt."
- (6) Domfelte ble dessuten idømt oppreisningserstatning til fornærmede på 200 000 kroner.

- (7) A anket til Høyesterett over saksbehandlingen, lovanvendelsen og straffutmålingen. Han krevde dessuten ny behandling av det sivile kravet.
- (8) Høyesteretts ankeutvalg tillot bare fremmet anken over straffutmålingen. Det ble ikke gitt samtykke til ny behandling av det sivile kravet.
- (9) *Jeg ser slik på saken:*
- (10) Domfelte og fornærmede giftet seg i 2005. I 2007 ble de separert etter at det ble kjent at A hadde forgrepet seg seksuelt på en 15 år gammel pike. Ved Frostating lagmannsretts dom av 24. september 2009 ble han idømt seks måneders fengsel for dette forholdet.
- (11) A og fornærmede fortsatte å være mye sammen også etter separasjonen. I perioder bodde de sammen. Kontakten ble midlertidig brutt da han ble innkalt til soning i mars 2010. Etter løslatelsen, ble kontakten gjenopptatt. Fornærmede bodde da i et bokollektiv med døgnkontinuerlig tilsyn for personer med psykiske lidelser. Hun bor fortsatt der.
- (12) Fornærmede har vært tung misbruker av blant annet alkohol helt siden ungdomsårene, og har dessuten hatt alvorlige psykiske problemer i lengre tid. Fra tidlig på 1990-tallet har hun vært innlagt ved psykiatrisk sykehus en rekke ganger, også under tvang. Den rettsoppnevnte sakkyndige fant at hun lider av emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse, borderline samt psykiske lidelser og adferdsforstyrrelser som skyldes bruk av multiple stoffer, avhengighetssyndrom, med andre medisinske komplikasjoner. Fra den sakkyndiges erklæring hitsettes:

"Med sin grunnlidelse anses B gjennom store deler av sitt liv å ha vært spesielt sårbar for påvirkning og manipulasjon med sviktende evner til kritisk refleksjon rundt egen livsførsel, herunder begrensede muligheter for adekvat problemløsning ved utfordringer, spesielt av negativ art. Grunnlidelsens preg av ambivalens og impulsivitet med behov for øyeblikkets tilfredsstillelse uten særlige tanker for kort- og langsiktige konsekvenser har medført at hun synes å ha begrensede muligheter for å hevde seg, ta egne veloverveide beslutninger og stå for disse. Resultatet av dette er en uttalt sårbarhet der hun lett vil kunne bli gjenstand for utnyttelse på mange måter."

- (13) Lagmannsretten fant det bevist at A var vel kjent med fornærmedes psykiske problemer og med hennes alvorlige rusmisbruksproblem.
- (14) Etter anmodning fra fornærmede ble A ilagt besøksforbud i medhold av straffeprosessloven § 222 a fra 5. mai 2011 til 5. mai 2012. Til tross for besøksforbudet fortsatte A å oppsøke henne, og det var i denne perioden han begikk samtlige overtredelser av § 193 og § 224 han nå er domfelt for.
- (15) I tillegg til de seks samleiene som er konkretisert i tiltalens post I, fant lagmannsretten det bevist at A hadde hatt minst fem samleier med fornærmede. Fra lagmannsrettens oppsummering av de konkretiserte overgrepene gjengis følgende:

"Lagmannsretten legger til grunn at det er Bs psykiske lidelser som har gjort at det har vært mulig for A å oppnå seksuell omgang med henne. På grunn av hennes lidelse har det ikke vært mulig for henne å hindre ham i dette. Hun har ikke evnet å sette grenser eller å få ham til å respektere et nei fra henne. Ved noen tilfeller hvor hun har forsøkt å hindre ham, har han også gått langt i å tiltvinge seg seksuell omgang ved å bruke makt. Andre ganger har hun vært så påvirket av alkohol, som han har skaffet henne, at hun

også av den grunn har vært ute av stand til å hindre ham. Hennes rusmisbruk er som det fremgår ovenfor, også en del av hennes sykdom."

- (16) Når det gjelder tiltalens post II, har lagmannsretten lagt til grunn at A utnyttet fornærmede til prostitusjon i strid med hennes ønske. Gjennom nettstedet omtalt i tiltalebeslutningen opprettet han kontakt med ti potensielle kunder og innledet dialog om pris og andre vilkår. Det ble gjennomført ett salg av seksuelle tjenester, som beskrevet i tiltalen. Lagmannsretten skriver følgende om dette:

"Kommunikasjonen på internett er meget omfattende og har nærmest et profesjonelt preg med blant annet oppstilling av faste regler om hvorledes et slikt salg skal gjennomføres. Det er vist en konsekvens og fasthet i de beskjeder som ble gitt til de potensielle kundene, som B etter lagmannsrettens syn ikke kunne ha diktert eller stått bak. Hun er ikke i stand til å planlegge, organisere eller gjennomføre en slik aktivitet."

- (17) Endelig viser jeg til lagmannsrettens oppsummerende omtale av As opptreden under tiltalens post III:

"Lagmannsretten er overbevist om at A ... mange ganger i denne perioden forsettlig har brutt besøksforbudet både ved personlig kontakt og ved SMS-meldinger. Han er observert på Y, også i nærheten av ---veien bokollektiv, en rekke ganger. Det er ikke tilfeldigheter som har gjort at han flere ganger har kommet kjørende der hvor B har gått, for eksempel på Ø."

- (18) Ved straffutmålingen tar jeg utgangspunkt i dommen inntatt i Rt. 2005 side 154, som gjaldt seksuelle overgrep overfor en sterkt psykisk utviklingshemmet kvinne begått av to menn i fellesskap. Høyesterett fant at overgrepet var "på grensen til voldtekt", og uttalte følgende i avsnitt 19:

"I et tilfelle som dette, hvor det dreier seg om så sterk psykisk utviklingshemming at den fornærmede nærmest var ute av stand til å motsette seg handlingen, er det etter mitt syn naturlig å utmåle en straff omtrent på det samme nivået som etter § 192 første ledd bokstav b om seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen."

- (19) Straffen ble satt til fengsel i henholdsvis to år og ni måneder og to år og seks måneder.
- (20) Straffenivået for voldtekt, herunder såkalt sovevoldtekt i straffeloven § 192 første ledd bokstav b, ble betydelig skjerpet ved lovendring av 25. juni 2010 nr. 46. Den nedre strafferammen ble hevet fra to til tre år, og det ble dessuten gitt anvisninger i forarbeidene på hvor normalstraffenivåene bør ligge. Den øvre strafferammen for overtredelse av § 193 ble samtidig hevet fra fem til seks år, men dette var et ledd i arbeidet med å begrense antall ulike strafferammer, og kan i seg selv ikke sees som uttrykk for et ønske om straffskjerpelse. Derimot uttalte departementet i særmerknadene til § 193 første ledd, at "[s]ynspunktene på og skjerpingen av straffnivået for voldtekt, ... bør ha betydning for straffnivået også for forhold som nevnt i § 193", jf. Prp. 97 L (2009–2010) side 41.
- (21) Det er på denne bakgrunn naturlig å se hen til det skjerpede straffenivået for voldtekt ved utmåling av straff for overtredelse av § 193.
- (22) Den øvre strafferammen for overtredelse av § 224 første ledd er fem års fengsel. Etter vedtakelsen av bestemmelsen i 2003, er straffenivået gradvis skjerpet. Jeg viser i denne forbindelse til dommen inntatt i Rt. 2010 side 733, som gjaldt grov menneskehandel etter fjerde ledd, der det står følgende i avsnitt 26:

"Ved overtredelse av straffelovens § 224 om menneskehandel til prostitusjon vil det ofte være et tvangselement i gjennomføringen av den straffbare handling. Det kan ikke være uten betydning for utviklingen av straffenivået for denne kategori lovbrudd at det i senere års rettspraksis har skjedd en klar skjerping av nivået for voldtektsforbrytelser etter straffeloven § 192 bokstav a og b."

- (23) Straffen for å ha utnyttet en 17 år gammel pike til prostitusjon i fem dager ble satt til 2 år og 9 måneder for den ene domfelte og 3 år og 2 måneder for den andre.
- (24) Nyere rettspraksis gir begrenset veiledning for straffenivået i vår sak.
- (25) De straffbare handlinger A er domfelt for inngår i et mønster og må sees i lys av hverandre. Jeg bedømmer derfor reaksjonsfastsettelsen samlet.
- (26) I lys av det skjerpede straffenivået for den type overtredelser vi står overfor i vår sak, mener jeg det må fastsettes en lang ubetinget fengselsstraff.
- (27) Ved straffutmålingen legger jeg vekt på at A på en kynisk måte og over lang tid har utnyttet fornærmedes alvorlige psykiske lidelse til seksuelle overgrep. Flere av samleiene han utsatte henne for ligger dessuten opp mot voldtekt, slik dette er beskrevet i sitatet fra lagmannsrettens dom. Utnyttelsen til prostitusjon ble forberedt på en profesjonell og planmessig måte. Besøksforbudet fremstår som totalt neglisjert, noe som understreker As vedvarende krenkelse av fornærmedes integritet. De seksuelle overgrepene og den gjennomførte prostitusjonshandlingen representerte stadige psykiske belastninger for fornærmede, og var egnet til å forverre hennes psykiske lidelse.
- (28) Jeg mener straffen passende kan settes til fengsel i fem år. Jeg har da tatt et visst hensyn til at A er tidligere dømt for seksuallovbrudd mot en 15 år gammel pike, slik at straffeloven § 61 får anvendelse.
- (29) Jeg legger ikke særlig vekt på at det er drøye tre år siden de straffbare handlingene ble begått. A har ikke på noe tidspunkt erkjent straffskyld, og jeg har forståelse for at etterforskningen av saken har vært tidkrevende. Fra tiltale ble tatt ut 12. august 2013, har det tatt mindre enn to år frem til Høyesteretts dom. Det samlede tidsforløpet må anses for å ligge innenfor det akseptable, og tillegges følgelig ikke vekt, jf. Rt. 2015 side 401, avsnitt 20.
- (30) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 5 – fem – år. Straffeloven § 61 kommer til anvendelse.

- (31) Dommer **Kallerud:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (32) Dommer **Endresen:** Likeså.
- (33) Dommer **Webster:** Likeså.
- (34) Dommar **Utgård:** Det same.
- (35) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 5 – fem – år. Straffeloven § 61 kommer til anvendelse.

Riktig utskrift bekreftes: